

20. september 2011

Hest som næring

Hestenæringen i Lier

Gry Løberg

Hestenæringen i Lier

Innholdsfortegnelse

Hest som næring – Lier.....	2
1 Innledning.....	3
1.1 Hest og eierstruktur i Lier	4
1.2 Hestenæringen i Lier.....	4
1.3 Generelt om hester og hesters behov.....	4
2 Hesteanlegg og staller	5
2.1 Rideanlegg	7
2.2 Travbaner.....	8
2.3 Klubber og lag.....	8
2.4 Livsstilboliger for hesteeiere	8
2.5 Regelverk for anlegging av ridebane og oppsetting av stall og ridehus.....	9
2.6 Foreslåtte tiltak.....	11
3 Ferdsel med hest.....	11
3.1 utfordringer ved ferdsel med hest.....	12
3.2 Ridestier.....	13
3.2.1 Friluftsløven.....	13
3.2.2 Veitrafikkloven	13
3.3 Foreslåtte tiltak.....	14
4 Ulykker med hest.....	14
4.1 Ulykker under ridning	15
4.2 Ulykker ved håndtering og stell.....	16
4.3 Ulykker ved kjøring med hest.....	16
4.4 Forebygging av ulykker	16
4.5 Foreslåtte tiltak.....	17
5 Gjødselhåndtering.....	17
5.1 Spreddeareal.....	17
5.2 Gjødselhåndtering ved utegang og i paddocker	17
5.3 Foreslåtte tiltak.....	18
6 Kulturlandskap.....	18
6.1 Foreslåtte tiltak.....	19
7 Regional samhandling	19
7.1 Foreslåtte tiltak.....	19
8 Oppsummering.....	19

1 Innledning

I dag har hesten en viktig rolle i vårt samfunn. Hesten bidrar til å holde landsbygda levende, hjelper til i helsesektoren, og den genererer en rekke arbeidsplasser. Hestenæring er den raskest voksende næringen i Landbruket, og den raskets voksende idretten hos Norges Idrettsforbund.

I Lier kommune har det de siste årene vært en sterk økning i antall hester. Vi har i Lier i 2011 nærmere 1000 hester, det er en fordobling i forhold til hestetellingen i 2009. Noe av årsaken til det store hestetallet kan være nærheten til tettbefolkede steder som Drammen, Oslo, Asker og Bærum, tilgang på mange små landbrukseiendommer som egner seg til hestehold, samt et sterkt ryttersportsmiljø og travsportmiljø som skaper klyngeeffekt. Omsetningsverdien på små landbrukseiendommer i Lier har økt. Og det gjelder spesielt de som egner seg til hestehold. Eiendomsmeglere bruker ofte "mulighet for hestehold" som et salgsargument. I Skåne så man at verdien av landbrukseiendommene økte med 175 % i løpet av 5 år, som følge av økende hesteinteresse.

Høsten 2010 startet prosjektet *Hest som næring* i regi av Rådet for Drammensregionen, som omfatter alle regionens 8 kommuner. Prosjektet skal bidra til næringsutvikling i Drammensregionens hestenæring.

Den store etableringen av hestevirksomhet har skapt en del utfordringer. Det kan være gjødselhåndtering, ønske om bygging av ridehall på små eiendommer, utfordringer rundt ferdsel med hester, sikkerhet for rytter, kusk eller møtende publikum. Men vi ser også utfordringer rundt dyrevelferd og næringsvirksomhet.

Hesteinteressen og hestetettheten har økt kraftig i hele landet i de senere årene. Det har vært gjennomført flere næringsutviklingsprosjekter eller tilretteleggingsprosjekter på hest i ulike regioner, fylker og kommuner, bl.a. Rogaland, Bergen, Nord-Østerdal, Toten, Follo, Bodø, Troms, Akershus, Eidskog, Østfold, Vestfold og Nøtterøy. I tillegg har Norges Bondelag 3 nasjonale satsingsområder på næringsutvikling, hvorav et på hest. Norsk Landbruksrådgivning Østafjells og Bioforsk satser også på å få opp kunnskap om grovforproduksjon til hestenæringen.

I Norge mener en det finnes omkring 100 000 hester, og for få år siden mente man at det var 65 000. Antallet har økt betraktelig de siste årene. Vi har også fått flere hestelinjer på vgs., og det første BSc studiet på hest kom i gang med første kull høsten 2010.

Ettersom hestenæringen har blitt større har dette blitt lagt merke til og i 2009 ble det etablert et Europeisk hestenettverk som bl.a. skal se på næringsutvikling på hest. I EU finnes det 6 millioner hester som gir 400 000 årsverk og som omsetter for 100 milliarder euro.

Hest har også en stor sosial, kulturell og økonomisk betydning i samfunnet. I Drammensregionen er verdiskapningen i hestebransjen omtrent på linje med mediebransjen i Drammensregionen.

Det er heller ikke gjort ubetydelige investeringer i rideanlegg. I Drammensregionen er det 86 ridebaner, 20 ridehaller, 9 travbaner, 10 skrittemaskiner og 3 ovalbaner. Det er et stort antall. Beregnet kostnad på å anlegge rideanleggene over er omkring 45 millioner kroner, da er ikke Drammen Travbane medregnet ettersom de har et veldig stort anlegg.

Medlemstallet i Norges-rytterforbund er i dag på rundt 55 000 og det innebærer en drøy tredobling de siste ti årene. Økningen i bruk av hest som rekreasjon og konkurranseidrett gjenspeiles også i en stor økning av kunder på rideskolene de siste 5 årene.

Virksomhetene som driver hesteturisme har også økt de siste årene. Det er hovedsakelig turridding i høyfjellet som har økt, men det er også en økning i kjøring og kanefart. Ca 1/3 av virksomhetene ble etablert de siste 10 årene.

Når det gjelder hest til bruk i helsesammenheng er den vanligste behandlingsformen rettet mot barn og ungdom med atferdsproblemer. 70 % av hadde dette som målgruppen. Av helseinstitusjonene var har kun 20 % hatt et til bud i mer enn 15 år, og de fleste har blitt etablert de siste tre årene.

Den største hesteaktiviteten er knyttet til spill som omsetter for omkring 4 milliarder kroner årlig.

Mht yrkesfag er det stadig flere som søker til hestefag og det etableres også flere vgs. med hestefag. Econ Pöyry anslår av hestenæringen nasjonalt står for en verdiskapning på omkring 3,1 milliarder kroner.

Det er store variasjoner i hestekunnskapen blant hesteeierne og drivere av hestesenter. Kurstilbudet på nasjonalt nivå har økt mye og lov om dyrevelferd setter også krav til kompetanse til den som skal drive med hest.

1.1 Hest og eierstruktur i Lier

Det er 251 personer/foretak som har hest i Lier. Over halvparten av disse eier kun 1 eller 2 hester. Slike hesteeiere har hest som hobby og flere velger å oppstalle hesten på andre staller hvor det er flere dyr. Det er ca 150 eiendommer i Lier hvor det er hest. De fleste av disse er landbrukseiendommer.

Det er en liten andel hesteeiere (10 stk) som har 10 hester eller flere. Alle disse driver så stort at det betraktes som næring. Flere av de største har organisert seg i aksjeselskap, og disse hadde i 2009 driftsinntekter på til sammen 34 345 000 kroner. Hesteeiere som har hest som næring driver med avl, innridning, konkurranseridning, konkurranseskjøring, omsetning av hest og trening av hest.

Det er spesielt ridemiljøet, og i særdeleshet sprangridning, som står sterkt i Lier. I tillegg er det mange innen ridemiljøet som bruker hesten til turridning og rekreasjon.

1.2 Hestenæringen i Lier

I Lier har vi 6 hestebedrifter som er godkjent som lærebedrift av opplæringskontoret. Disse er:

1. Samspill med hesten, Reistad – Anne Næss Hafstad
2. Lier Videregående skole
3. Stall Farmen, Liserskogen
4. Stall Gullik AS, Liserskogen
5. Stall Storemark, Lierskogen
6. Valstad Gård, Sylling

Av de 251 hesteeierne/bedriftene er det 118 av disse som er registrert som foretak, hvorav 9 av disse er AS. 5 av disse driver kun med hesteoppstalling, rideundervisning og trening av hest. Ettersom mange driver blandingsvirksomhet eller og er registrert som enkeltpersonforetak er det vanskelig å ha detaljert kjennskap til økonomien i hestenæringen som en helhet.

Det er mulig at dette kan endre seg nå som grensen for etablering av AS er på kr 30 000 (i motsetning til 100 000) og en kan være fritatt for revisjonsplikt om en har en omsetning på mindre enn 5 millioner kroner.

1.3 Generelt om hester og hesters behov

Hester er sosiale dyr som lever i grupper. De bruker mye av dagen på å bevege seg og på å spise. Hesten må i tillegg til å bli trent på ridebane, travbane og luftegård, få komme ut på tur og få opplevelse og impulser utenfra. Turer er for de fleste av stallene den eneste aktiviteten de kan bedrive, da de ikke har ridebane. Turer bidrar til bedre motorikk, mer allsidig fysisk trening, flere

opplevelser som gjør hesten mer robust i forhold til miljøhendelser, og ikke minst har turer og opplevelser i naturen en meget gunstig påvirkning på den mentale helsen og velferden.

Mange av stereotypiene og tvangsnevrosene vi ser hos hester bunner i mangel på bevegelse. Dette er et stort velferdsproblem hos hester. Dessverre er kunnskapen om dette veldig varierende, og en rekke hester har stereotyp atferd som følge av kronisk stress.

For en observatør kan det se ut til at hester ikke beveger seg stort når de står ute i paddock. Men det har vist seg at hester er i mindre bevegelse i en paddock om den er liten, om det er varmt, hvis hesten er alene eller det regner. Inaktivitet hos hest kan også være et tegn på at hesten ikke trives.

Hester som går i grupper på større arealer har bedre velferd og bedre sosiale ferdigheter enn hester som står alene i paddocker. Dette igjen bidrar til å forebygge mot konflikter mellom hestene og det vil være enklere å ri ute på tur sammen med andre hester.

For at hesten skal få nok bevegelsesfrihet og for at den ikke skal trække ned og ødelegge grunnen, er det ved utegang anbefalt et areal på 1-5 da pr hest. Vi må også ta hensyn til grunnen hestene går på for å avgjøre hvor stort areal den burde ha. Altså hvorvidt det er f.eks. leirjord eller sandjord.

Noen hester går i små paddocker og får tildelt grovfor, mens andre går på beite hvor de kan beite friskt gress. Hvordan de beiter varierer også med raser. Foredelede raser beiter mer selektivt enn f.eks. ponnier og tradisjonelle Nordiske raser.

Det hesten spiser av grønt gress (beite), høy og silo samt kraftfôr trenger et areal på 470 000 daa for å bli produsert. Dette utgjør 5,7 % av det totale fulldyrkede areal i Norge. Så langt har vi ikke kjennskap til grovforproduksjon til hest i Lier og hvor hesteeierne/stalleierne kjøper sitt grovfor.

2 Hesteanlegg og staller

Samfunnsutviklingen gjort at grensene mellom by og land eller tettsted og landbruk er mer diffuse. Områdene er veldig populære mht rekreasjon for mange mennesker, men skaper også flest hesterelaterte problemer.

Fra å tidligere ha vært en del av det tradisjonelle landbruket har hesten nå blitt mer integrert i det øvrige samfunnet. Boligbebyggelsen spiser stadig med av landbruksarealer og hestegårder blir omgitt av boligområder. Det er å anta at

1/3 av hestene i landet befinner ved og i tettsteder, i Sverige

er 75 % av hestene ved og i tettsteder. Og utviklingen fortsetter i denne retningen. Folk vil gjerne bo i nærheten av sine hester, på lik linje som de vil bo i nærheten av butikk, skole osv. Mange vil også ha en stall på egen eiendom.

Normal tettstedsutvikling innebærer at bymiljø møter kulturlandskapet. Små og oppdelte gårder utnyttes til hestehold, og tradisjonelt landbruk kompletteres med oppstalling av hester.

Mellom by og land utbreder det seg et belte av hestegårder. Nærheten til hestene er en typisk konflikt som oppstår i dette grenselandet. Problemene må håndteres i planarbeidet i kommunen. Man må ta inn over seg at det er en rekke hester i slike områder og de må tas på alvor for å forebygge konflikter.

Allergier ovenfor hester har i de senere årene økt og enkelte kan derfor oppleve reaksjoner ved at det er stor tetthet av hesten i nærheten av bolig bebyggelse. Andre utfordringer med stor hestetetthet i nærheten av bebyggelsen kan også være lukt og fluer. I Sverige har de anbefalinger som går på avstand mellom husdyrhold og boligbebyggelse, nettopp for å forhindre konflikter pga lukt, fluer og mulig allergi.

Ved etablering av nye hestegårder er det en rekke forhold ved arealplan som burde tenkes over. Når boligbebyggelsen kommer nærmere stallene og hestegårdene vil det raskt oppstå konflikter. Eksempler på ting som kan skape konflikter kan være at eksisterende ridetrasseer blir nedbygd, nye veier og mer trafikk vil gjøre tidligere brukte veier trafikkfarlige å ri og kjøre på.

Hvordan man staller opp hester har vært i en stor utvikling i de senere årene. Fra å ha hesten på spiltau, holdes de fleste hester i dag i bokser. Men flere og flere har hesten i løsdriftssystemer eller/og utegang. Spilt og boksystemer tar i liten grad hensyn til hestens velferd, spesielt om de ikke får anledning til å være ute store deler av dagen sammen med andre hester. Kravet til å utøve sin hestesport har også med årene blitt større. Og det har vært en økende interesse for å ha ridebane, travbane, ridehall og ovalbane (til islandshest).

Tabell 1 viser mål og karakter ved ulike typer arenaer for hestesport. Kilde: Att bygga häststall av Ventorp og Michanek.

Hestesport	Type arena	Mål og karakter ved arenaen
Sportshester generelt	Longeringsvolte	Diameter 12-15m er vanlig, men kan være inntil 22
	Mosjonsløype i terreng eller rundt dyrket mark	Gjerne kuppert terreng, men for kjøring burde det være flatt. Bredde for ridning 2 m, for kjøring 4m
Ryttersport	Daglig treningsbane	20 x 40 meter
	Dressurbane, trening	20 x 60 m
	Dressurbane, konkurranse	20 x 60 m + 20 m frisone, dvs. 20x100 m
	Sprangbane	60 x 100 m
	Stor sprangbane	70-80 m x 120 -150 m
Køring	Dressurkøring	60 m x 100 m
	Hinderkøring	70-80 m x 120-150m
Trav og galopp	Treningsoval	Omkrets helst 1000 m eller mer
	Rettstrekke	Minst 500 m lang, helst 800 m eller mer

En rekke av stallene har kjøre- eller rideanlegg. I Lier er det 40 ridebaner, 10 ridehaller, 6 travbaner, 4 skrittemaskiner og ingen rundpaddock (en rundpaddock brukes i konkurranse og trening av islandshest).

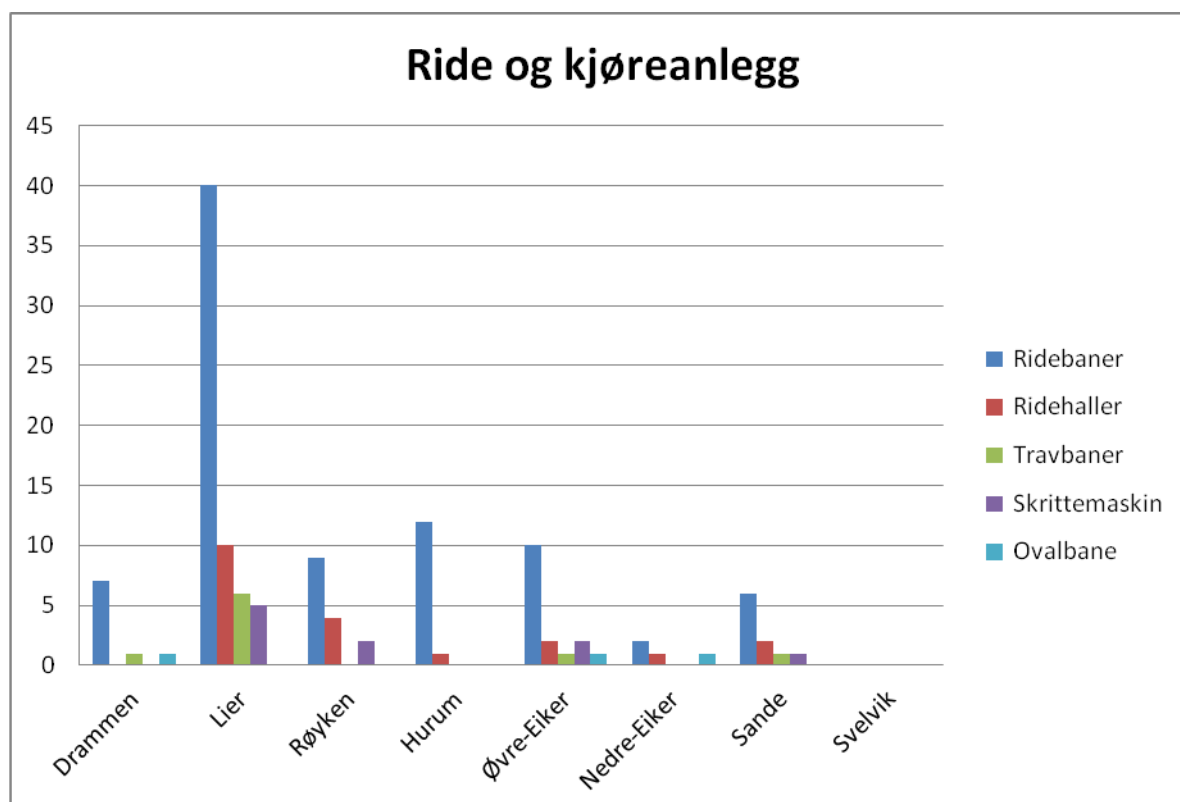
De største stallene i Lier er:

1. Drammen hestesportssenter – Linnesvollen – 40 hester
2. Valstad Gård, Sylling – 35 hester
3. Inger Lise Solheim Engen, Lier - 30 hester
4. Stall Hafskjold, Lier - 26 hester
5. Stall Gullik AS (Geir Gulliksen), Lierskogen - 25 hester
6. Stall Storemark, Lierskogen -22 hester
7. Hopla AS (Geir Gulliksen) – 20 hester
8. Stall Lindstad, Meren - 21 hester
9. Torbjørn Gravdal, Lierskogen - 15 hester

2.1 Rideanlegg

Ridehallene ligger spredt rundt omkring i Lier og vi har til sammen 10 ridehaller fordelt på 7 eiere.

1. Drammen hestesportssenter, Linnesvolden, 3 ridehaller
2. Valstad Gård, Sylling
3. Stall Hafskjold, Lier
4. Stall Gulik (Geir Gulliksen), Lierskogen (fordelt på to gårder) - 2 ridehaller
5. Stall Lindstad, Meren
6. Anne Marit Bømarken Hansen, Lierskogen/Tranby
7. Stall Storemark, Lierskogen

Figur 1 viser antall rideanlegg fordelt på kommunene i Drammensregionen.

2.2 Travbaner

Dette er flere travbaner og treningsfasiliteter for travhest:

1. Kraft på Tranby. Denne ble bygget i 1994, og har en rundbane som er 650m lang og 15m bred. Et rettstrekke på 400m lang og 3m bred og et klubbhus på 15kvm.
2. Gisle Almquist, Vestsideveien like ovenfor Egge
3. Stall Orre, Baneveien ved Meren
4. Stall Engen Brenden i Engaveien, Lierbyen
5. Kjenner, Lierskogen
6. Ovenstad, Lierskogen.
7. Rettstrekke på rester av den gamle jernbanetraseen sør for Egge.
8. Rettstrekke ved Renskau gård.
9. Ttreningsveien ved Tranby innover mot Bjørnstadhytta. Denne veien har de også selv vedlikeholdt.

Figur 2 Travbanen på Kraft, Tranby

2.3 Klubber og lag

Vi har flere hesteorganisasjoner

- Drammen og Omegn Rideklubb
- Sylling Rideklubb
- Nedre Buskerud Fjordhestlag
- Lier Travlag

Foruten disse er også regionale og nasjonale hesteorganisasjoner representert med sine styremedlemmer bl.a. fra Lier.

2.4 Livsstilboliger for hesteeiere

Rundt om i Sverige og også i Nord-Østerdal har ideen om å bygge hestebyer, eller livsstilboliger vokst frem. En hesteby eller livsstilsbolig for hest er et tettsted, eller en forsamling boliger hvor de også har mulighet til å ha hest i rimelig nærhet. Her kan de dele på en rekke hestefasiliteter som f.eks. ridebane, ridehall, ridesti osv. Et godt eksempel på dette er Julmyra i Sverige. Se www.julmyra.se

På Julmyra har de et nett av ridestier, ridehus, utendørs ridebaner, galoppstrekke, travbane, mulighet for å bade med hest og en lang bratt bakke for trening av hest. På området er det omkring 45 romslige tomter slik at man kan ha en egen gård på gården. Det er også mindre tomter til villabebyggelse.

2.5 Regelverk for anlegging av ridebane og oppsetting av stall og ridehus.

Anlegging av ridebane: Det er jordlovens § 9 som kommer til anvendelse ved søknad om ridebane:

”Dyrka jord må ikke brukast til føremål som ikkje tek stikte på jordbruksproduksjon. Dyrkbar jord må ikke disponerast slik at ho ikkje vert eigna til jordbruksproduksjon i framtida.”

Begrepet ”jordbruksproduksjon” dekker all planteproduksjon i jordbruk og hagebruk der jorda blir brukt som vekstmedium, for eksempel til produksjon av mat og for, samt hagevekster.

En ridebane er ikke betraktet som jordbruksproduksjon og det må søkes omdisponering etter jordloven. Samtlige ridebaner som er omsøkt de siste 5 årene i Lier, er søkt lagt på dyraka mark. Alle søknadene er blitt innvilget.

Oppføring av stall:

Hest er betraktet som et husdyr på lik linje med andre produksjonsdyr i landbruket. Oppføring av stall vil derfor betraktes som et landbruksbygg og være i tråd med LNF-formålet i kommuneplanen (plan- og bygningsloven). I en søknad vil blant annet behovet for stallen, plasseringen, byggets størrelse og utforming av eiendommens ressursgrunnlag vurderes.

Oppføring av ridehall:

En ridehall er ikke betraktet som et landbruksbygg, men et idrettsanlegg, og er ikke i tråd med LNF-formålet. Et slikt bygg krever derfor dispensasjon etter plan- og bygningsloven. De fleste ridehallene har blitt godkjent.

Ridebaner

Det er 40 ridebaner i Lier. Det vil si at ca 1/3 av alle eiendommene med hest har ridebane. De siste årene har vi sett en økning av søknader til dette formålet og tendensen går i retning av at flere med hest vil ha ridebane i umiddelbar nærhet til stallen.

Ridehaller

I Lier er det 8-10 ridehaller. I tillegg er det 2 søknader til behandling i kommunen om oppføring av ridehall. Tradisjonelt har det vært de største stallene med 15-40 hester som har satt opp hall, men de siste årene har mindre staller (4-8 hester) også søkt om å få sette opp ridehall.

En ridehall blir fort minst 25 m bred og 60- 80 m lang. Arealet som går med er ca 1,5 dekar. Flere av ridehallene ligger på tidligere dyrka mark.

Figur 3 Ridehallen hos Stall Storemark

Utfordringer med ridehall

Det vil være de samme utfordringene som med ridebaner, men ridehall er et større inngrep som fort får større konsekvenser.

En ridehall er i utgangspunktet et stort bygg som vil synes godt. Dette vil påvirke kulturlandskapet og ha innvirkning på naboer. Dersom det er stor aktivitet i ridehuset krever det mer parkeringsplass.

En ridehall vil ikke være midlertidig. En omdisponering av dyrka mark til dette formålet må betraktes som varig tap av landbruksjord. En utendørs ridebane kan enklere være en midlertidig omdisponering.

Samtlige eiendommer som har ridehus har også ridebane på yttersiden. Det vil si at slike anlegg krever mer plass.

Dersom rideaktiviteten opphører vil det stå et stort bygg på eiendommen det i utgangspunktet ikke er behov for. Det er da nærliggende å anta at eier vil finne en fornuftig bruk av dette bygget til andre formål. Slike store bygninger kan egne seg godt til lagring av biler, båter, materialer, større utstyr og annet som bør stå under tak. Utfordringen med slik bruk er at det genererer trafikk. I enkelte tilfeller på små private veier som ikke er dimensjonert for økt transport.

Hest på mindre landbrukseiendommer

Mange småbruk som ikke er konsesjonsbelagt blir solgt til personer med interesse for hest. Flere av disse kjøperne betrakter hest som hobby og har ikke inntjeningskrav i forhold til landbruksdrifta. De er i mange tilfeller mer opptatt av at hesteaktiviteten skal få best mulige vilkår, blant annet i forhold til stallplasser, ridebane, rideveier og lignende.

Utfordringer

På småbruk er det ikke vern av dyrka mark som står i fokus utover at hestene kan bruke arealet til luftegårder. Det er ikke uvanlig å få søknader om nybygg/tilbygg til bolighuset, ny garasje, driftsbygning, stall og ridebane. I mange tilfeller vil tiltakene beslaglegge dyrka mark.

På de to siste søknadene om oppføring av ridehall er eiendommene på kun 10 dekar med 1-4 dekar fulldyrka jord og antall hester er på 4-8 stykker. Dette reiser flere problemstillinger:

- Hestene må ha nok uteareal i forhold til dyrevelferd.
- Hallen skal i utgangspunktet brukes til et svært begrenset antall hester og den vil stå tom i store deler av døgnet.
- Hallen vil virke svært ruvende i forhold til eiendommens størrelse.
- På de to siste søknadene om ridehall er det ikke tegnet inn en utendørs ridebane. Av erfaring vet vi at det kommer. På små eiendommer er det lite plass.

Oppsummering ridehaller

Hestehold er en voksende næring i Lier og det er ønskelig å legge forholdene til rette for denne virksomheten. Samtidig er det viktig å diskutere de utfordringer denne aktiviteten

Medfører, samt å gjøre det forutsigbart for kjøpere av landbrukseiendommer som planlegger å starte med hest.

2.6 Foreslåtte tiltak

Etterspørselen etter å etablere hestegårder og bygge hesteanlegg har økt i Lier kommune i den senere tid. Det er derfor viktig at Lier Kommune tar dette i betraktning ved arealplaner, planer om idrett m.m.

- Kommunen bør lage en plan over hvor en ønsker etablering av staller med påfølgende anlegg for å sikre et godt ridemiljø og forhindre konflikter mellom bruker grupper.
- Kommunen bør legge til rette for etablering av livsstilsboliger for hesteeiere.

3 Ferdsl med hest

Undersøkelse som ble gjennomført i forprosjektet "Best på hest" kartla at godt over 80 % av rytterne var på tur med hestene sine flere ganger i uken. For å minske konflikter mellom ryttere og andre er det viktig at vi informerer og legger til rette for å forebygge konflikter.

Det er og har vært en rekke konflikter mellom kusk/rytter på den ene siden og grunneier, turgåer på den andre siden. Hestemøkk i veien, hester på dyrket mark, turgåere som blir skremt av hest i stor fart har vært noe. Mens ryttere opplever at syklist, biler og andre kommer i stor fart og ikke tar hensyn til at hesten kan bli skremt. Konfliktene går begge veier.

Stallene i Lier er spredt over hele kommunen og mange av dem er fanget i bebyggelsen og kulturlandskapet. Disse har problemer med å komme seg på tur i utmark uten å ri langs privat vei i kulturlandskapet – de er dermed prisgitt grunneiers goodwill. Når 4/5 av stallene i Lier ikke har ridebane tilsier det at de har hester som må få all sin daglige mosjon ute på tur.

Det er gjort noen kartlegginger på hvor folk rir. Og det ser ut til at enkelte har stor rekkevidde, mens andre ikke kommer seg særlig lagt ut på tur pga hindringer som vei og bebyggelse. Naturlige runder å ri er noen steder sperret av grunneiere som ikke ønsker ridning/kjøring på sin vei. En sperring på f.eks. 50 meter kan ødelegge for en flere km lang runde, som igjen fører til at de må finne andre steder å ferdes.

Hvordan stallene opplyser og håndhever regler for ferdsel med hest varierer en del. Noen er strenge og ønsker ikke oppstallet hester hvor eier ikke overholder regelverk og skikk og bruk. Andre er mer lettvinde og gjør rent lite eller ingen ting.

I Lier er det liten forekomst av organisert turridding /hesteturisme. Dette kan komme av manglende turterreng for hest

3.1 Utfordringer ved ferdsel med hest

Hestemøkk i veien

Det har fra publikum sin side vært en del reaksjoner på hestemøkk i veien. Det burde være en smal sak å hoppe av hesten å sparke dette ut av veibanen. Men å pålegge ryttere å ri med pose eller spade vil være meget utpraktisk, og faktisk til et hinder for rideturen. For kjørende med hest er det mulig å feste en pose bak hesten som samler opp møkk.

Trafikksikkerhet

Pga stor trafikk langs enkelte veier velger ryttere og kusker å benytte seg av gang og sykkelsti. Politiet i nedre Buskerud mener det er helt OK, da dette er mer trafikksikkert enn om de hadde ferdes i veibanen sammen med større kjøretøy i stor fart. Ferdsel med hest i veibanen vil også være til hinder for trafikken og kan skape en rekke farlige forbikjøringssituasjoner.

Ryttere og kjørende med hest velger ofte å unngå strekninger som er uoversiktelige, trafikkerterte og som mangler gang/sykkelsti. Disse strekningene er kanskje viktig for å kunne ri en runde, eller komme seg til utmark på en lengre tur.

Vinter

Om vinteren mister ridende og kjørende med hest mange av skogsbilveiene sine til ferdsel. Det blir lagt skiløyper på dem eller de blir ikke holdt åpen om vinteren.

Den gamle jernbanetraseen er hyppig benyttet i hele sin utstrekning. Ved Drammen hestesportssenter brukes den aktivt av stallens ryttere og hester, og den brukes også en god del ved stevner hvor det kan delta så mange som 800 ekvipasjer. Av og til er det stevner to og tre helger på rad og tilreisende fra utlandet blir da boende i sine bobiler gjennom uken. Dette medfører i perioder et stort antall hester som ferdes i området.

3.2 Ridestier

Rundt om i landet etterspørres ridestier eller løyper, det vil si en merket sti for den daglige rideturen. De fleste som rir og har hester vil ri utendørs når været tillater det. Dette gir både hester og ryttere variasjon og avslapning. Visse typer trening kan ikke utføres i en innendørs arena eller i en innhegning. Samtidig har 4/5 av stallene i Lier ikke ridebane, slik at de må ut på tur.

For å oppnå en tilfredsstillende tur, vil de fleste ri en runde for å unngå å ta samme rute tilbake. Ryttere velger runder også pga sikkerhet. Dessuten er underlaget viktig. De fleste unngår asfalt og asfalterte overflater. Asfalt og belegningsstein kan være glatt for skodde høver, og beina til hestene kan få belastningsskader av omfattende ridning på hardt underlag.

Førstevalget for en rytter er å velge en vei som er trafikksikker. Store trafikkerte veier utgjør ofte en for stor fare. Det er samtidig viktig å kjenne hesten slik at man vet hvordan den reagerer i ulike situasjoner. En rekke hester reagerer mye på nye ukjente ting. En hest kan lett bli redd for barnevogn, rullestol, rulle ski, syklist osv.

Underlaget hesten skal ferdes på må ikke være for hardt, slik som asfalt. Men det må heller ikke være for mykt da det er belastende for hestens sener. Det beste er en variasjon. Er grunnen for bløt vil den også bli tråkket opp og veien/stien kan bli ødelagt.

3.2.1 Friluftsløven

Dagens friluftsløven gir ryttere rett til å ferdes på vei og sti i utmark. På privat vei i innmark er det opp til grunneier å gi tillatelse. Det er viktig å vite at Friluftsløven ikke bare inneholder rettigheter, men også plikter. Bestemmelsene er ulike for bruk av hest i inn- og utmark.

Friluftsløven vi har i dag er i ferd med å revideres, slik at ny lov vil komme i løpet av kort tid. Nytt forslag ble behandlet i stortinget i mai 2011, og skal i en ny runde før den endelig blir vedtatt. Det ser ut til at hester vil kunne få en økt ferdselsrett enn i dag og at man dermed kan ha lov til å ri på vei og sti i innmark. Dette kan føre til flere konflikter enn i dag om en ikke tilrettelegger for ferdsel med hest og lager gode avtaler.

Det er også viktig å legge merke til at ferdsel med hest og vogn reguleres av veitrafikkloven.

3.2.2 Veitrafikkloven

Vegtrafikkloven § 3 Grunnregler for trafikk sier:

Enhver skal ferdes hensynsfullt og være aktpågivende og varsom så det ikke voldes skade eller oppstår fare, og slik at annen trafikk ikke unødig blir hindret eller forstyrret.

Vegfarende skal også vise hensyn mot dem som bor eller oppholder seg ved veien.

Denne bestemmelsen inneholder grunnregelen for all trafikk, og fanger opp handling som ikke dekkes av spesialbestemmelser.

I uttrykket enhver gjøres det helt klart at også rytter/kusk pålegges en stor grad av aktsomhet. Trafikkreglene har en bestemmelse som plasserer rytter/kusk inn i den totale trafikksammenhengen.

I tillegg har vi *Forskrift om kjørende og gående trafikk* som også omfatter ridning, kjøring og leing av hest

§ 2 i forskriften sier:

Reglene om trafikk med kjøretøy gjelder så langt de passer også for rytter og for den som fører ride-, laste- eller trekkdyr eller fører eller driver husdyr.

3.3 Foreslåtte tiltak

Kommunen bør gå aktivt inn for å tilrettelegge for gode ferdselsårer for ryttere og kjørende med hest. Det har vært gjennomført en kartlegging i store deler av Lier hvor vi også har sett på utfordringer i forhold til kryssningspunkter.

Disse ferdselsårene bør være slik at en rytter enkelt kan komme seg til utmark. Ferdselsårer for hest er noe som kontinuerlig bør tas med i planarbeidet i kommunen.

Det bør også legges til rette for å kunne ri på skogsbilveier vinterstid.

Kommunen bør også gjøre avtaler med de berørte grunneierne i området på vegne av hestenæringen, på lik linje med det som skjer ved f.eks. anlegging av skiløyper.

Ferdselsårene bør merkes slik at ryttere ikke møter kritikk fra publikum.

Organisering av hestenæringen er viktig slik at kommunen har en part å forholde seg til ved høringer, klager og informasjon.

De som driver tømmerdrift bør skilte og melde fra til hestenæringen. Dette for å unngå ridning/kjøring når driften pågår.

Det bør opprettes en nettside med informasjon om regelverk, rettigheter, plikter, praktiske løsninger og tips vedr ferdsel med hest.

Ting som bør heves på nasjonalt nivå:

- Trafikkregler for kjøring med hest tilpasset nåtiden.
- Det bør være en minimumsalder ev minimumsferdigheter før en kan ferdes med hest i trafikken.

4 Ulykker med hest

Ulykker med hest henger også sterk sammen med ferdsel med hest.

All hesteaktivitet innebærer en viss fare. Det finnes lite statistikk på personskader i forbindelse med hesteaktivitet. Hestesport er en av få idretter hvor det også skjer dødsulykker. Ridning er mer farlig enn å kjøre motorsykkel og slalåm.

1/5 av ryttere vil bli hard skadet i løpet av sin ridekarriere. De fleste skader skjer på tur på fritiden, og rammer yngre ryttere når de er alene eller ikke sammen med voksen/erfaren rytter. I 1995 var det 1.650 skader i ridesporten i Norge. Hele to tredjedeler av de skadde var under 17 år. Det var få skader blant dem over 30 år. Nesten alle de skadde var kvinner (95 %), noe som gjenspeiler aktivitetsnivået.

Majoriteten av skadene er av lettere karakter, men en betydelig andel er middels alvorlige og noen få er meget alvorlige. Av og til har man også dessverre sett dødsfall i denne sporten, og årsaken har ofte vært at hestene har løpt løpsk og kollidert med motorkjøretøy.

4.1 Ulykker under ridning

Typiske skadesteder er: hode/nakkeregionen 23-24%, armer 21,5-30% og ben 16-22%. Den typiske skadde, og innlagt på sykehus, var over 18 år, hadde hodeskade og brudd, og ulykken skjedde på offentlig sted. Det er uvisst hva som var årsaken til ulykkene, trafikkulykker og hest er lite kartlagt. Spesielt her i Norge.

Vanlige typer skader er:

- Muskel/seneskader 31 %
- Brudd 28 %
- Forstuing/belastning 18 %
- Hodeskader 12 %
- Sårskader 6 %

Skadeomfang og lokalisering av skader relatert til alder. Barn får skader i hodet og ansiktet (kraniebrudd, hjernerystelse, kutt og blåmerker), mens voksne får skader i armer og fingre.

66-72 % av de som blir skadet er kvinner/jenter. Kvinnene som ble skadet var betydelig yngre enn mennene. Den aldersgruppen med flest skader var de på 14 år.

Figur 4 Denne voksne rytteren passerte bilen i god trav. Rytter rir uten hjelm, og har på seg joggesko.

Figur 5 En voksen rytter vi møtte på langtur uten hjelm.

4.2 Ulykker ved håndtering og stell

Når en steller hest blir en oftest utsatt for spark, deretter bitt.

Ved sparkskader er det observert at viktige faktorer er personens ferdigheter, bruk av sikkerhetsutstyr, sted og aktivitet. 66,7 % fikk skader i hoderegionen med brudd. 33,3% fikk skader andre steder på kroppen. Sparkskader skjer når en børster og steller hesten samt håndterer den. Det har derfor blitt rådet til å bruke hjelm også når man steller og håndterer hesten.

Hester kan også dytte eller trekke folk over ende og klemme de inntil en vegg, stolpe, tre eller annet.

4.3 Ulykker ved kjøring med hest

Det er tre viktige faktorer for ulykker ved kjøring av hest

- Kuskens ferdigheter og kunnskap om hest
- Hestens atferd og ferdigheter
- Vedlikehold av utstyr
- Bruk av sikkerhetsutstyr

4.4 Forebygging av ulykker

Det er viktig å være bevisst på hestens størrelse og styrke, naturlig atferd og den enkelte hests personlighet. Lær din hest å kjenne og ha respekt for de tingene som kan skremme hesten din.

Det er viktig å velge en hest som er tilpasset deg/ditt barns ferdigheter, alder og størrelse. Velg gjerne eldre hester til yngre og uerfarne ryttere da eldre hester ofte er roligere. Det vil også være lurt å få hjelp fra erfarne hestefolk når du skal kjøpe hest for første gang.

Veiled barn og nybegynnere hele tiden når de steller, håndterer eller rir hest.

- Alle ryttere bør bruke hjelm som er CE-godkjent.
- Bruk en sikkerhetsvest, spesielt om du driver med sprangridning eller rir på tur.
- Bruk ridestøvler eller ridesko
- Bruk klær som er komfortable, men som ikke er løse – unngå hette på genser eller jakke.
- Se til at salgjorden er strammet og at stighbøylene passer
- Barn og nybegynnere bør bruke sikkerhetsstighbøyer hvor en mekanisme åpner seg om rytteren skulle falle av.
- Unge ryttere bør alltid være under oppsyn.
- Nybegynnere bør ri på åpne, flate områder eller på ridebane
- Hopping eller stunt bør skje kun når en har rideferdigheter til det og bør skje når du er sammen med andre.
- Observer hestens hode og spesielt ørene. Dette vil gi den informasjon om hvor den retter oppmerksomheten og hvordan den er i ferd med å reagere på situasjonen.
- Ha respekt for at hestens bakben har stor kraft om hesten velger å sparke.
- Ikke gå inn i boksen, paddocken eller på beite til hester du ikke kjenner eller som hesteeier ikke har gitt klarsignal om å gå inn til.
- Ikke la barn leke ved og omkring hester.
- Bruk solide sko eller støvler når du håndterer hest. Det er lett å bli trampet på.

- Pass på at det ikke er glatte gulv eller er glatt der du skal leie hesten ri eller kjøre. Bruk støver/sko med godt mønster om nødvendig. Bruk også brodder på hestens sko når det er glatt ute.
- Håndter tauverk og reimer på en slik måte at det ikke blir løkker som du eller hesten kan fange ben, hender og fingre i. Eller reimer og tauverk som slepes i bakken en kan trampe på.
- Bind hesten når du skal børste og stelle den
- Skal du slippe hesten på beite eller i paddock gå et lite stykke innpå før du slipper. Forhindre konflikt mellom hester ved å ikke plassere vann og mat like ved grinda.

4.5 Foreslåtte tiltak

Holdningsskapende arbeid mht bruk av sikkerhetsutstyr.

Øke kunnskapen om hestens naturlige atferd og tiltak for å forebygge ulykker i praksis. Dette gjelder ovenfor spesielt unge ryttere og deres foreldre.

Alle staller og personer som håndterer, rir eller kjører hest bør ha en HMS plan for hvordan de skal forebygge ulykker med hest.

5 Gjødselfødsling

Hestene i Norge produserer ca 670 000 tonn gjødselfødsling til sammen pr år, hvorav hestene i Lier produserer 5 765 tonn hestegjødselfødsling. Mange hester bor på gårder som har eget spredeareal, men det er også en del staller som ikke har eget eller nok spredeareal.

I august 2011 var Landbrukskontoret og "Hest som næring" på en tre dagers befaring for å se på håndtering av hestegjødselfødsling i Lier. Vi var innom 20 gårder hvorav de aller fleste var staller. Resultatet var nedslående. Hestegjødselfødsling var flere steder deponert ved bekk, i skog og i skråninger mot elv. Trær i umiddelbar nærhet var døde og vegetasjonen og landskapet var sterkt påvirket av deponeringen. Utgangspunktet for å besøke disse stallene var at vi kunne se deponeringene på flyfoto.

Figur 6 Viser en meget stor gjødselfødslinghaug som er deponert i skogen. Til høyre i bildet kan du se døde trær. Denne haugen var godt synlig på flyfoto.

5.1 Spredeareal

Spredeareal er det arealet en må ha tilgjengelig for å spre hestegjødselfødsling på. Dette arealet skal være fullt dyrka. For hest gjelder 2 daa pr hest. Stalleiere må ha dette arealet selv eller du kan ha avtale med andre som har ledig spredeareal. Det ser ut til at dette er lite kjent blant stalleiere og hesteeiere.

5.2 Gjødselfødsling ved utegang og i paddocker

Ved utegang og i paddocker må det innrettes slik at gjødselfødsling kan fjernes på en enkel måte fra foringsplasser, hvileplasser og eventuelle trafikkarealer mellom disse. Foringsplasser skal holdes fri for gjødselfødsling, ellers skal gjødselfødsling fjernes regelmessig og minst en gang i året.

I paddocker bør gjødsel fjernes regelmessig også av hensyn til hygiene og underlaget. Det er også viktig å ta hensyn til forurensing når du lager rutiner på hvor ofte gjødsel blir fjernet eller hvor arealene er plassert i terrenget. Utegang i hellende terreng mot bekk, elv eller vann krever at du fjerner gjødsel oftere enn om det er flatt terreng.

5.3 Foreslåtte tiltak

En antar at mye av den uheldige håndteringen, lagringen og deponeringen som skjer er pga uvitenhet. Det er derfor viktig at hesteeiere får en bevissthet rund problematikken rundt gjødselhåndtering.

Informasjon om forurensing, jordbiologi samt hvordan en i praksis kan håndtere, lagre, kompostere og spre hestegjødsel vil være viktig.

Kurs, inspeksjoner på stallene, veiledning på løsninger og videre oppfølging vil være viktige tiltak. Dette er noe som bør skje kontinuerlig og bør legges til landbrukskontoret på sikt.

Hesteholdere bør ha en plan for hvordan hestegjødsel skal håndteres, lagres og brukes videre.

6 Kulturlandskap

Det ser ut til at hester oftere og oftere holdes i paddocker fremfor å være på beite. Tidligere var det en tradisjon at hester hadde sommerferie og var på sommerbeite. Men for hester som brukes aktivt innen sport er nettopp sommerhalvåret spekket med konkurranser, og det sies også at beting ikke er bra for hesten om den skal være i konkurranseform.

Det er også nevnt at eiere av verdifulle konkurransehester er redd for at hesten skal skades på beite, og enkelte har hesten sjeldent i paddock av samme årsak. Alternativet for disse blir ofte skrittemaskin.

For den jevne turhest eller for eiere av hester som ikke har konkurranse som det viktigste, er det en gyllen mulighet til å bidra med pleie av kulturlandskapet i form av beiting.

Det ser også ut til at en rekke hesteeiere er redd for å ha hesten sin i gruppe med andre hester. Av den grunn ble det i 2006 satt i gang et felles Nordisk prosjekt som skal se på gruppehold av hest og ta for seg mytene omkring det som er i veien for å ha hester ute sammen. Mytene ble avlivd, nå gjenstår det å formidle denne kunnskapen ut til hesteeierne og å endre deres holdninger. <http://www.group-housing-horses.net>

Kulturlandskapet handler også om å ivareta bygningsmassen vi har i landbruket. Ettersom det er færre og færre som driver med husdyrhold står mange driftsbygninger tomme. Det er et stort ønske om å bruke disse for å bevare de. Dessverre er mange av driftsbygningene tilpasset storfe, sau eller gris og har ikke den takhøyden som kreves i forskrift om velferd for hest. Kravet er at takhøyden skal være 2,5-3 meter. Heving av en betonghimling og etablering av et nytt bjelkelag høyere oppe kan bli dyrt. Men det kan finnes gode muligheter i låvedelen av driftsbygningen eller i de fjøsene som ikke har støpt tak.

6.1 Foreslåtte tiltak

Formidling av kunnskap om gruppehold av hest for å avlive myter og endre holdninger.

Forsøke å formidle ledige beiter til hesteeiere som ønsker beite.

Lage en samling løsningsforslag ved ombygging av fjøs til stall, og formidle dette til hesteeiere.

7 Regional samhandling

Hestenæringen ser relativt fragmentert ut og det finnes ingen felles organisering for næringen. De store nasjonale hesteorganisasjonene Norsk Rytterforbund, Norsk Hestesenter og Norges Travselskap – jobber mot henholdsvis ryttersport, avl og fagopplæring, og travsport. Men det finnes ingen paraplyorganisasjon som kan tale hesteeiernes sak på tvers av interesser.

Prosjektet "Hest som næring" har i dag omkring 1000 kontaktpersoner i hestenæringen i sine lister, men ingen

større organisasjon å ta kontakt med. Foruten prosjektet er det altså ingen større gruppe som samlet taler hestenæringens sak i Drammensregionen.

For å få samlet næringen trengs mer enn en organisasjon. Det er behov for å ha aktiviteter en kan gjøre sammen slik at en også kan bli mer kjent, og næringen trenger også å bli mer synlig.

Det ser også ut til at det er stor handel med for og strø til hest langveisfra. Dette er noe en kan ta tak i regionalt slik at regionen kan utnytte potensialet med.

Det arealet som skal til for å produsere grovfor til hestene i Lier er på 3.489 daa

Flisforbruket ligger på 15.487 m³ pr år

De trenger hovslagertjenester pr år tilsvarende kr 5,7 millioner

7.1 Foreslåtte tiltak

- Prosjektet ser det som viktig å gå etablert en regional hesteorganisasjon.
- Hestedager i juni hvert år – En hel uke spekket med hesteaktiviteter som markedsføres etter beste evne
- Kurs i grovforproduksjon og foring av hest i samarbeid med Norsk Landbruksrådgivning
- Områdekunnskapsturne – En gang i blant holder et par staller dørene åpne for et følge fra andre staller som vil se, lære og snakke

8 Oppsummering

Etter kartlegging av hestenæringen i Drammensregionen ser det i hovedsak ut til at kunnskap er den viktigste faktoren for å gjøre hestenæringen mer robust og få en høyere status.

Det gjelder kunnskap om hestenæringen til utenforstående, men det gjelder også kunnskap og holdninger om punkter berørt i denne rapporten til hestenæringen.